

М. І. Бондар, доц.

М. С. Царьов, доц.

Київський національний економічний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Економічний аналіз господарської діяльності є одним із вагомих засобів пошуку резервів виробництва, проведення всебічної й об'єктивної оцінки та вивчення роботи підприємств, за допомогою якого можна досліджувати й вирішувати важливі завдання практичної діяльності підприємств.

Методика економічного аналізу являє собою сукупність засобів вивчення господарської діяльності підприємств шляхом виявлення і визначення взаємозв'язків показників, що вивчаються, розчленування їх на складові і порівняння їх з іншими, вимірювання величин впливу факторів на показники, що вивчаються, як окремих складових частин (факторів), так і сукупності їх у єдності і взаємному зв'язку.

З цього визначення можна виділити п'ять найбільш загальних послідовних етапів реалізації (або елементів) методів аналізу:

- 1) виявлення і представлення взаємозв'язку явища, яке досліджується;
- 2) розчленування або деталізація;
- 3) порівняння;
- 4) визначення величини впливу факторів, або елімінування;
- 5) узагальнення (синтез).

Без застосування всіх зазначених елементів в комплексі не можливий глибокий і всебічний аналіз економічних показників, що відображають господарську діяльність підприємства.

Рациональне управління підприємством має забезпечуватись ефективним використанням трудових та всіх інших виробничих ресурсів, що становлять сукупність речових елементів виробничого процесу. Важливим ресурсом виробництва є робоча сила. Рациональне використання трудових ресурсів у процесі виробництва забезпечує збільшення виробництва продукції та зниження її собівартості. Ефективність використання значно залежить від рациональної організації господарства в цілому і рівня виробництва продукції в окремих галузях.

Об'єктом аналізу використання трудових ресурсів має бути використання робочої сили та фонду оплати праці. Аналіз чисельності складу трудових ресурсів, забезпеченості ними та їх використання має забезпечити виявлення резервів збільшення

виробництва продукції та підвищення ефективності діяльності підприємства. Від забезпеченості підприємства трудовими ресурсами і ефективності їх використання залежить обсяг і своєчасність виконання робіт, зниження витрат на одиницю продукції.

Аналіз ефективності використання трудових ресурсів має бути спрямований на збільшення обсягу виробництва продукції, її якості. При позитивних результатах це призведе до зниження собівартості виробництва продукції (товарів, робіт та послуг), що і забезпечить збільшення прибутку та підвищення рентабельності підприємства.

На нашу думку, основними завданнями аналізу використання трудових ресурсів мають бути:

- визначення рівня забезпеченості підприємства трудовими ресурсами з урахуванням потреби в працівниках основних професій (спеціалістів), що потребують спеціальної підготовки, а також у фахівцях управлінського складу;
- визначення якісного складу працюючих, можливості підвищення їх кваліфікаційного рівня;
- визначення плинності кадрів, особливо серед молодих працюючих фахівців, її причини, а також спосіб закріплення кадрів на підприємстві.

При цьому слід зауважити, що якісний склад трудових ресурсів необхідно аналізувати з урахуванням наступних моментів: вік, стать, освіта (неповна, середня, спеціальна, вища), стаж роботи, професійна кваліфікація.

Для аналізу руху робочої сили на підприємстві необхідно використовувати такі показники, як коефіцієнт обороту прийняття працівників, коефіцієнт обороту вибуття працівників з підприємства та коефіцієнт постійного складу працівників підприємства.

Не менш важливим при аналізі забезпеченості трудовими ресурсами і рівня їх використання є показники енергоозброєності та озброєності праці основними засобами. Але ці показники недоцільно прямо пропорційно пов'язувати з основними показниками ефективності діяльності підприємства (наприклад, рентабельністю підприємства), їх потрібно аналізувати з урахуванням специфіки діяльності кожного підприємства окремо або по відношенню до галузі в цілому.

Повноту використання трудових ресурсів можна оцінити за кількістю відпрацьованих днів і годин одним працівником за період часу, що аналізується, а також за ступенем використання фонду робочого часу. Такий аналіз проводиться за кожною категорією працівників, кожним виробничим підрозділом і в цілому по підприємству.

Основними ж завданнями аналізу використання робочого часу

є: визначення, наскільки ефективно на підприємстві використовується наявний склад працюючих та наскільки рівномірною була їхня трудова зайнятість протягом звітного періоду, які є можливості для подальшого поліпшення використання робочого часу в господарствах за наявних трудових ресурсів.

Затрати праці визначають в людино-годинах по окремих професіях і посадах. Використання робочого часу аналізують, порівнюючи фактичну кількість днів роботи працівника з кількістю робочих днів за рік (з урахуванням днів відпустки і переходу на п'ятиденний робочий тиждень та за даними минулого року і з встановленим мінімумом днів, які повинен відпрацювати кожний працездатний працівник.

Аналіз використання робочого часу за кількістю відпрацьованих днів одним працівником помагає виявити резерви більш повного використання річного фонду робочого часу.

Рівень використання трудових ресурсів відображається в показниках продуктивності праці. Зростання продуктивності праці вважають вирішальною умовою збільшення виробництва продукції. На практиці можуть застосовуватись різні показники продуктивності праці: прямі та обернені, натуральні і вартісні, повні й неповні.

До прямих показників відносять виробництво продукції за одиницю часу (годину, день, рік), тобто виробництво валової продукції за 1 людино-день та 1 людино-годину.

До обернених — затрати робочого часу на виробництво одиниці продукції, тобто трудомісткість виробництва одиниці продукції в людино-годинах.

Існує тісний взаємозв'язок між затратами праці на одиницю виробленої продукції та продуктивністю праці, а саме: чим нижче трудомісткість виробництва продукції, тим вища продуктивність праці.

Найбільш узагальнюючим показником рівня продуктивності праці в цілому по підприємству є річний виробіток вартості валової продукції на одного середньорічного працівника. Річний виробіток одного працівника залежить від ступеня використання запасу робочого часу, середньої тривалості відпрацьованого людино-дня в годинах і годинної продуктивності праці. Цю залежність можна відобразити у вигляді формули:

$$y = x_1 \cdot x_2 \cdot x_3 \cdot x_4$$

де y — річний виробіток валової продукції на одного працівника,

x_1 — річний запас робочих днів одного працівника,

x_2 — коефіцієнт використання запасу робочого часу,

x_3 — середня тривалість відпрацьованого людино-дня в годинах,
 x_4 — виробіток продукції в розрахунку на 1 люд.-год., грн.

Продуктивність праці також залежить від багатьох інших факторів: організації і технології виробництва, механізації робіт тощо. При аналізі продуктивності праці на виробництві окремих видів продукції вона, насамперед, залежить від:

- 1) рівня продуктивності одиниці розміру галузі;
- 2) трудомісткості виробництва на одиницю розміру галузі.

Використання робочої сили і продуктивність праці тісно пов'язані з витратами коштів на її оплату.

Основними завданнями аналізу використання фонду оплати праці на підприємстві є:

- визначення величини суми абсолютної і відносної перевитрати (економії) фонду оплати праці та виявлення причин відхилення;
- вивчення структури фонду оплати праці, методів застосування на підприємстві матеріальних стимулів за високі результати праці;
- порівняння розміру оплати праці працівників, зайнятих у різних галузях виробництва.

Затрати праці в людино-годинах на одиницю продукції не відображають повною мірою якість живої праці різних професій. Тому більш точну оцінку економічної ефективності використання трудових ресурсів відображають витрати коштів на оплату праці на одиницю продукції.

Отже, аналіз витрат коштів на оплату праці має важливе значення. В процесі цього аналізу необхідно здійснювати належний систематичний контроль за використанням фонду оплати праці і виявляти можливості економії коштів за рахунок зростання продуктивності праці.

Т.А. Бондар, аспірант
Київський національний економічний університет

АНАЛІЗ ЗДІЙСНЕННЯ ОРЕНДНИХ (ЛІЗИНГОВИХ) ОПЕРАЦІЙ

Аналіз об'єктивних передумов існування орендних операцій (лізингу) в Україні включає, з однієї сторони, дослідження потенційної ємності внутрішнього ринку орендних операцій, а з іншої — вивчення реальних можливостей їх існування. Основна негативна тенденція стану економіки України за останній період зумовлена падінням рівня виробництва та ділової активності суб'єктів підприємництва. Такі обставини впливають як на роз-